

НАША СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года № 35(472) 6 ВЕРАСНЯ 2000 г.

8-ГА ВЕРАСНЯ – ДЗЕНЬ БЕЛАРУСКАЙ ВАЙСКОВАЙ СЛАВЫ

ЗВАРОТ ДЭМАКРАТЫЧНЫХ ВЕТЭРАНАЎ

да кіраўніцтва краіны і да ўсіх людзей добрай волі

Мы, прадстаўнікі Гарадзенскага аб'яднання дэмакратычных ветэранаў вайны і працы, прысвяціўшы ўсе свае сілы і досвед служэнню Айчыне, з болем у сэрцы адзначаем сумныя тэндэнцыі, якія замаруджваюць і нават прыпыняюць наяўныя магчымасці палітычнага, эканамічнага, сацыяльнага і культурнага росквіту Рэспублікі Беларусь.

Валюнтарызм у кіраванні эканомікай, гіперінфляцыя, карупцыя на ўсіх уладных паверхах, адставанне росту заработнай платы ад росту цэн, пратэкцыянізм і месніцтва, духоўная дэградацыя і нацыянальны нігілізм – гэта, ды і многае іншае, што стала на шляху грамадства ў новых геапалітычных умовах, - робіць гэты шлях надзвычай складаным і вельмі турбуе нас.

Але асаблівы клопат выклікае ў нас сённяшні стан беларускай мовы, якая паступова выдаляецца з усіх сфер грамадскіх адносін. Нават у школах праблемы авалодвання нацыянальнай мовай старанна замоўчваюцца. Уся дакументацыя вядзецца на рускай мове. Рускамоўная адміністрацыя па прыродзе сваёй не зацікаўлена ў разгортванні і эфектыўным правядзенні беларусізацыі выкладання, стварае невыносныя ўмовы для работы беларускамоўных настаўнікаў.

Сумнае становішча, на нашу думку, можа змяніць стварэнне ў рэспубліцы Беларускага нацыянальнага ўніверсітэта, які мог бы ўзяць курс на адраджэнне беларускай мовы і культуры. Гэта дасць магчымасць тым, хто валодае мовай, і тым, хто імкнецца ёю валодаць, далучыцца да яе неацэнных і непераходзячых скарбаў.

Гэта неабходна, у першую чаргу, для разгортвання перспектыў жыццядзейнасці нашага грамадства, для ўгрунтавання бяскрызіснай будучыні нашых дзяцей. І мы ветэраны, гатовы дапамагчы ў ажыццяўленні гэтай высакароднай ідэі.

Старшыня дэмакратычнага аб'яднання ветэранаў г. Горадні М.Мельнікаў.

Зварот

Таварыства беларускай мовы

Паважаныя настаўнікі і выкладчыкі, вучні і студэнты!

Сардэчна віншуем вас з пачаткам навучальнага года. Вам выпала вучыцца і працаваць у незвычайны год. Незвычайны тым, што яго канец супадае з пачаткам новага тысячагоддзя.

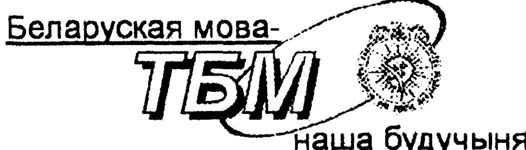
Мы ўпэўнены: надыходзіць эра чалавека высокаадукаванага, інтэлектуальнага. Спадзяёмся, што вы падзяляеце нашы погляды на тое, што толькі грунтоўна авалодаўшы ведамі, можна наладзіць годнае жыццё.

Але адных ведаў не дастаткова. Трэба любіць сваю краіну, свой народ і родную мову. Наша глыбокае перакананне – толькі шануючы, зберагаючы і памнажаючы набыткі свайго народа, у тым ліку культурнай спадчыны, можна спакойна і смела глядзець у будучыню.

Зычым вам выдатных поспехаў у пачэснай выкладчыцкай працы і навучанні.

г. Менск, 30 жніўня 2000 г.

Сакратарыят ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны".

Ахвяраванні на ТБМ

1. Андрэй Волчак (Польшча) 20 DM
2. Суполка "Рэфармацыя" (Менск) 20 $
3. Аркадзь Галай (Менск) 1.000
4. Удзельнікі літаратурных чытанняў у Менску 16 жніўня 2000 г. 6135
5. Ганчарова Валянціна (Менск) 500
6. Шкуран Аркадзь (Менск) 5 $
7. Петрукові́ч Васіль (Менск) 2.000
8. Андрэеў Сяргей (Менск) 100
9. Інжынер Ю.Ф. (Менск) 2500
10. Анісава Клаўдзія (пас. Свіслач) 1000
11. Скрэчка Анатоль (Мазыр) 1000
12. Манцэвіч Надзея (Віцебск) 1000
13. Леўчанка Людміла (Касцюковічы) 500
14. Сп. Казлоўская (Менск) 400
15. Андрэй Волчак (Польшча) 40 DM

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас: вул. Румянцава 13, г.Менск, 220005, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ № 3015212330014 у Менскай гардырэкцыі ААТ Белбізнесбанка код 764 праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк (камісійны збор пры гэтым не бярэцца).

ВЫПІСВАЙЦЕ ГАЗЕТУ ТБМ "НАША СЛОВА"

ДЛЯ ГЭТАГА ВАМ НЕАБХОДНА НАПІСАЦЬ СВОЙ АДРАС НА БЛАНКУ І АПЛАЦІЦЬ ПАДПІСКУ НА ПОШЦЕ

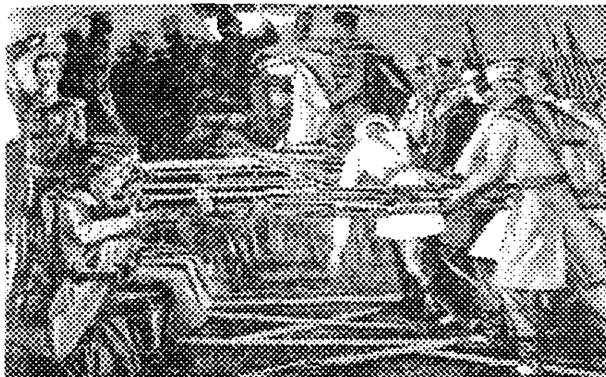
"НАША СЛОВА" ВЫХОДЗІЦЬ ШТОТЫДНЯ (Індэкс – 63865)

Кожны, хто падпішацца на IУ квартал 2000 г. і пакажа (альбо дашле на адрас Сядзібы ТБМ: #13, Румянцава, 220005, Менск) падпісны квіток, атрымае ў падарунак добрую кнігу на беларускай мове.

БЕЛАРУСКУЮ ГАЗЕТУ – КОЖНАЙ СЯМ'І !

Генадзь Тумаш

Яська -- гаспадар з-пад Вільні

Каб з маскоўскае няволі
вызваліць народ, краіну,
сеяў зерне волі роднай
Яська--гаспадар з-пад Вільні.

Каб вякоў не знікла памяць,
не запуставалі душы,
сеяў зерне веры роднай
Яська--гаспадар з-пад Вільні.

Каб здабыць на свеце вольнасць,
мовою святой узброіваў,
сеяў зерне праўды роднай
Яська--гаспадар з-пад Вільні.

Слова продкаў акупанту
сталася за меч страшнейшым,
бараніў зямлю ад злыдняў
Яська--гаспадар з-пад Вільні.

Задрыжэў маскаль паганы,
царскі двор увесь настрашыў,
напалохаў лесам косаў
Яська--гаспадар з-пад Вільні.

Мураўёў не меў спакою,
адлягло ад сэрца ў ката,
як быў кінуты ў вязніцу
Яська--гаспадар з-пад Вільні.

Вешальнік прыспешыў страту,
уздыхнуў з палёгкай карнік,
як быў страчаны на плошчы
Яська--гаспадар з-пад Вільні.

Потай, скрытна пахавалі,
думалі пра смерць другую,
каб знік з памяці людское
Яська--гаспадар з-пад Вільні.

Ды змагар заўжды з народам,
за зямлю, за край, за волю
ваяваціме заўсёды
Яська--гаспадар з-пад Вільні.

Толькі ў Божы час Айчыны,
як паўстане Гаспадарства,
спачываці будзе дзесьці
Яська--гаспадар з-пад Вільні.

Ф. СП - 1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету / часопіс **63865** (індэкс выдання)

НАША СЛОВА
(назва выдання)

На 2000 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
									X	X	X

Куды ______ (паштовы індэкс) ______ (адрас)

Каму ______ (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

ПВ	месца	літар

на газету / часопіс **63865** (індэкс выдання)

НАША СЛОВА
(назва выдання)

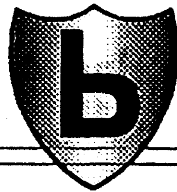
Кошт	падпіскі	513 руб.	Колькасць камплектаў	1
	пераадрасоўкі	руб.		

На2000 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
									X	X	X

Куды ______ (паштовы індэкс) ______ (адрас)

Каму ______ (прозвішча, ініцыялы)

Вячаслаў Мілкоўскі

МАТЧЫНА МОВА

Шаноўныя аматары беларускага слова! Мы былі скончылі друкаваць "Матчыну мову" Вячаслава Мілкоўскага, але ў рэдакцыі аказаўся яшчэ адзін фрагмент гэтай цікавай працы, таму мы проста вымушаны прапанаваць яго вашай увазе.

АГАРНУЦЬ – Зіма другая хутка агорне, а ён усё будуецца.

АДНЫМ ПЭНДАМ – хутка (але не: адным махам).

АДМЯЦЕЛІЦЬ –адлупцаваць, добра набіць па віне ці без яе.

АДХЛАНЬ, АТХЛАНЬ –гурт, што набег, нахлынуў. – Во набілася ў сад на дармаўшчыну гэтай адхлані.

АКАШЭРЫЦЦА – абчысціцца, змыць з сябе бруд, абмыцца. Б

АНДАЛЯЦЫЯ – дробная завіўка ў жанчын. Б

АТАТУРЫЦЦА – звыкнуцца з абставінамі жыцця так, каб апусціцца ў знешнім выглядзе, у вопратцы. – Вось крыху аба-б'еццa, ататурыцца, тады і гаварыць'мя.

АХВАЦІЦЦА –захварэць, перабраўшы норму ў рабоце ці п'янцы.

БАЛБЕСАВАТЫ, БАЛВАНКАВАТЫ – ад: балбес, балван.

БАЛО – бывала, было некалі не раз. – Бало ідзеш у горад пешкі... Б

БАМБЭЛАК – бубен; прасохлы камяк бруду, які вісіць на чым – ці кім-небудзь; палавы орган хлопчыка, мужчыны. Б

БАРЭТ (КА) – жаночы капялюш. Б

БАШАВЭЛАК – (лаянк.); можа, ад: бальшавік.

БЛУДЗЯКА, БЛУДКА – ад: блуд.

БРЭНГАЦЬ – непакоіць стукам (г – выбуховае). Б

БУЙДА – недарэчныя, беспадстаўныя слухі, плёткі. Б

БУХІКАЦЬ – раз-пораз кашляць.

БЭНЦ – ляп. Б

ВАЛАВОДЗІЦЦА – вадзіцца, без поспеху мецць справу з кім-небудзь. – Дарэмна ты валаводзішся з ім: ніякага клёку.

ВЕЛЬКІ – вялікі. Б

ВОБУЙ – абутак.

ВОСЯЛКА – воська, маленькая вось; ручка ў вядры. Б

ВЫПРАТАЦЬ – прыбраць, ачысціць памяшканне, куток ад бруду, хлеў ад гною.

ГАМОН – канец каму-небудзь, чаму-небудзь, капут. Б

ГАНІЦЬ – дрэнна адзывацца аб кім-небудзь, зларадна абсмейваць, паскудзіць яго.

ГАРГАРА – вялізнае, як бы недарэчнае збудаванне.

ГАЦІЦЬ – без толку траціць вялікія грошы.

ГНЭБЦІ – пазногці (г – выбуховае). Б

ГЭЛЬЦАЦЬ – бегаць, падскокваючы: праводзіць час то з адной жанчынай, то з другой. – Ён толькі і ўмее што гэльцаць па бабах.

ДУШЫ ПАСЛУХАЮЧЫ – з задавальненнем, ахвотаю што-небудзь рабіць, слухаць. У

ЛАПЕТРЫЦЬ – дадумацца, эразумець.

ДЗВЫНГАЦЬ, ДЗЫНГАЦЬ – званіць чым-небудзь; манатонна безвынікова выказваць якую-небудзь просьбу. – Што ты усё дзвынгаеш, калі я занятая?

ЖАЛАПАЦЬ – Многа піць вадкасці.

ЗАБУБЕННЫ – забіты, цёмны чалавек.

ЗАМЫЗГАЦЬ – запэцкаць (г – выбуховае).

ЗБУТНЕЦЬ – расліне пайсці не ў карысны корань, а ў непатрэбны ліст.

ЗЕЎРАЦЬ – быць адчыненым. Б

КАДОБЧЫК – кубельчык. Б

КАМЯК – бульбяная, заскварaная салам і цыбуляй каша.

КАСЛАЎКА – пасма валасоў, што навісла.

КЛУБЫ – бакі таза чалавека.

КОЎЧЫЦЬ – есці, доўга варушыць сківіцамі пры ядзе, з цяжкасцю глытаць. Б

КУНДЫШЫЦЦА – варушыцца, падымацца з ложка.

ЛАБАЙДАК – лайдак.

ЛАБЕЦ – канец, капут. Б

ЛАДЫ? - Добра? Згодзен? Згодны?

ЛЭБУС – (зняважлівае і ў той жа час лагоднае пры звароце да падлетка). Б

ЛЮБІВАЕ МЯСА – мяса без лою і сала.

МАНДЖЭР – вялізарны і страшны чалавек. Б

МАТОЦЫК – матацыкл.

НАПРАМІЛЫ БОГ. – Я ж яго прасіла напрамілы Бог, а ён так і не дапамог.

НАПІЦАВАЦЬ – поўна накласці, набіць торбу, мяшок.

НАТРУБЛЦЦА – добра наесціся.

НЕДАЛЯГАЦЬ – хварэць, дрэнна адчуваць сябе. – Вось нешта яму недалягае, бо ўсё ляжыць і не есць.

НЁШ НЕ, НЯВОШ НЕ, НЯГОШ НЕ – няўжо ж не.

НІ СЦЯ-ЛЮБЯ – абы як, без асаблівай ахвоты, прыхільнасці адносіцца да каго-небудзь ці да работы.

НІЧАГУТКІ (А) – нічога. Б

НОЛЕ, НОЛЯ, НОЛЯЧКА, НОЛЯЧЫ, НУЛЕ – але, ну але. Б

НЯЗГОРШ – не горш; нядрэнны.

НАПІХАЙЛА – безыніцыятыўны чалавек, якога трэба "напіхаць", каб ён узяўся за якую-небудзь справу, якога усе "напіхаюць".

ПЕШКІ (ісці) – пяшком.

ПРЭНТКІ -- спрытны ў дзеянні, хуткі, шпаркі. Б

ПРУТКІ – здаровы, які мае сілу. Н

ПЭНКНУЦЬ – лопнуць (пра шкляное). Б

ПЯЛЕНГАВАЦЬ – забаўляць, лашчыць, мілаваць дзіця на працягу доўгага часу, да вялікага ўзросту (г – выбуховае).

ПЯЛЁХКАЦЦА – плюхацца ў вадзе; ня ўмеючы доўга мыць бялізну.

РАЗБЭРСАЦЬ – раскідаць, зрабіць непарадак.

РЫШТУНАК ВЯЛІКІ – многа работы, асабліва падрыхтоўчай, што папярэднічае асноўнаму занятку.

СПАПЯРЭСЦІЦЬ – стукнуць палкаю ці сцябануць пугаю, каб добра "прыстала", праз усю спіну ці аж каб абвілася вакол цела.

СЦЯЛЕЖЫЦЬ – звярнуць пярэднія калёсы так, каб фурманка перакулілася.

ТАКВЕЛЯ БЯДЫ! – столькі бяды! Таквеля бяды той, калі і забярэ сабе і не аддасць. У

ТАРАБАНІЦЬ – нясці, цягнуць нешта груваткае, якое нават моцна грукоча.

ТУТАКА, ТУТАЧКІ – тут.

УПАР – негаваркі і ўпарты чалавек, з якімі не дагаворышся і які не пагодзіцца ні з кім.

ХВЭЦКІ – выдатны, хлёсткі, фацэтны з выгляду. Б

ЦЫРКАЦЬ (карову) – даіць.

ШЛЫГАЦЦА – хадзіць без толку сюды-туды, па адным месцы. – Як падап'е, дак усё шлыгаецца па дварэ, няма ўпынку на старога.

ШУПЛЯВАЦЬ – шufляваць, набіраць шуфлем і кідаць.

ЯК ПАРАДЗІХА – тоўстая, непаваротлівая, гультаяватая жанчына.

Аповесць пра словы

Куфель

Куфель (кухаль, кухель, кухлік, куфлік) (з нямецкай праз старажытнапольскую) цыліндрычнае начынне для піцця (у першую чаргу) піва альбо віна з прамавугольнай або пятляпадобнай ручкай. К. рабілі з гліны, шкла, фаянсу, фарфору, волава, срэбра, часам і з дрэва. К. звычайна былі гладкімі альбо (керамічныя куфлі) сціпла аздобленымі рэльефным лінейным арнаментам адразу пад венчыкам і ў прыдоннай частцы. К. шырока ўвайшоў ва ўжытак з другой паловы ХУІ ст. Фрагменты паліваных (зялёная, радзей карычневая паліва па абедзвюх паверхнях) керамічных альбо шкляных куфляў знойдзены пад час раскопак у Віцебску, Крычаве, Лідзе, Магілёве, Мсціславе і інш. К. маглі выбляцца на заказ і быць багата аздобленымі (напрыклад, куфлі ХУІІ ст. з раскопак Магілёўскай ратушы ўпрыгожаны гербам горада). Металічныя куфлі часта мелі накрыўку.

Зараз прамысловасцю выбляюцца як шкляныя так і металічныя кфлі.

Літ.: Насовіч І.І. Слоўнік беларускай мовы. Мн., 1983, с.261.

Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. Мн., 1978, т.ІІ, с.664.

Трусаў А.А. Здановіч Н.І.

Кубак

Кубак – невялікае начынне для піцця, цыліндрычнай або радзей збанкападобнай ці бочкападобнай формы з выразным донцам, з адной ці дзвюма ручкамі (сустракаецца і без ручак), звычайна без накрыўкі. Вырабляўся з гліны, металу, каменнай масы (гл.рэйнскі посуд), дрэва альбо шкла. На Беларусі пад час археалагічных раскопак сабрана вялікая колькасць керамічных (радзей шкляных) кубкаў. (Віцебск, Менск, Горадня, Магілёў, Крычаў, Мсціслаў, Слонім, Лідскі, Мірскі і Гальшанскі замкі і інш.) Керамічныя кубкі былі найбольш пашыраны ў ХУІ-ХУІІ ст. Іх унутраная, а часам і вонкавая паверхня да паловы пакрывалася зялёнай альбо карычневай палівай (былі і паліхромныя кубкі). Керамічныя кубкі на плечуках упрыгожваліся разнастайным штампаваннем і рыфленым (Панямонне), альбо рыфленым і налапным (Магілёўшчына) арнаментам. У ХУІІІ ст. сустракаецца даволі рэдка, форма паступова мяняецца і ў ХІХ-ХХ ст.ст. саступае месца цыліндрычным шырокім начынням з ушкам з той жа назвай. Часам К. маглі

выкарыстоўвацца як ёмкасць для падліў ці ежы для дзяцей.

Літ. Помнікі этнаграфіі. Мн., 1981, с.93.

Тлумачальні слоўнік беларускай мовы. Мн., 1978, т.ІІ, с.748.

Трусаў А.А. Здановіч Н.І.

Карчага

Карчага – адзін з відаў тарнага посуду ў часы Кіеўскай дзяржавы. Уяўляе сабой вялізны гаршчок з вузкім горлам з валікападобным завяршэннем, звужанай калядоннай часткаю і 2-мя авальнымі вушкамі, што мацаваліся да плечукоў, упрыгожаных рэльефным арнаментам (стужкамі, хвалямі ці петлямі).

Карчага Наваградка, 13 ст.

На Беларусі сустракаюцца пры раскопках у пластах ХІІ-ХІІІ ст. ст. (Навагрaдак, Полацк, Мазыр і інш.). І лічацца як прывезеныя з таварам з Кіева, дзе выбляліся ў гэты час у вялікай колькасці. У старажытнай Русі К. называліся, мяркуючы па надпісе на начынні з Кіева, і прывазныя амфары – начынні з круглым дном, вузкім невысокім горлам і 2-ма масіўнымі ручкамі.

К. часам выкарыстоўваліся ў якасці своеасаблівых склепаў, напрыклад, карчага з Мазыра. Яна была ўкапана ў мацярык побач з пабудовамі ХІІІ ст. па самае вусце. Памеры яе: вышыня і найбольшы дыяметр тулава 50 см. На баках мазырскай карчагі зафіксаваны кроплі зялёнай палівы.

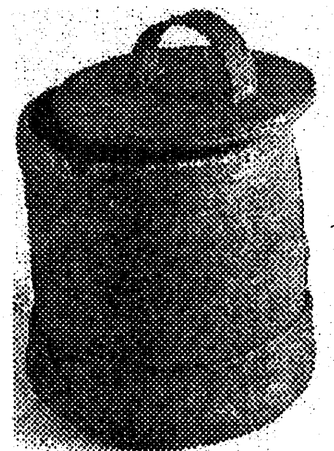
Падобная ёй К. знойдзена ў Кіеве пры даследваннях на вул. Жытомірскай.

Літ.: Новое в археологии Киева. Киев, 1981.

А.А.Трусаў, Н.І.Здановіч.

Берасцянка

Невялікая пасудзіна для збору ягад, захавання мёду, прыпраў і іншых прадуктаў, вырабленая з бяросты. На тэрыторыі Беларусі вядома з ХІІ-ХІІІ ст. ст. Адна з самых ранніх берасцянак знойдзена ў культурным слоі старажытнай Горадні, які адкладся ў ХІІ – ХІІІ ст.ст. Гарадзенская берасцянка зроблена з аднаго кавалка бяросты. Яе вышыня 18 см, дыяметр донца каля 12 см. На знешніх баках пасудзіны вострым прадметам нанесены 4 княскія знакі. Знойдзены берасцянкі і падчас вывучэння культурнага слою Віцебска. Віцебскія берасцянкі таксама зроблены з цэлага кавалка бяросты. Памер дна ў іх 26х28 см. Па краях прарэзаны адтуліны, у якія ўцягнуты лазовыя дубчыкі. У ХІХ-ХХ стагоддзях выбляліся берасцянкі

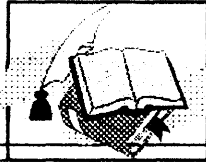
з вечкам. Аздабляліся цісненым узорам у выглядзе сеткі, хваёвых лапак, кружкоў і кропак.

Алег Трусаў, кандыдат гістарычных навук.

Рэйнскі посуд

Рэйнскі посуд – вырабы з моцна спечанай масы, што нагадвае камень, з бліскучай (паліванай) паверхняй розных колераў і характэрным рэльефным дэкорам (твары людзей ці выявы звяроў у медальёнах, расліны арнамент, часам у спалучэнні з манаграмамі). Назву атрымаў ад месца вытворчасці – у майстэрнях розных гарадоў на Рэйне (Кёльна, Зігбурга, Рэрэна, Фрэхена). Вытворчасць посуду з "каменнай масы" пачалася там з ХІІІ ст., а з другой паловы ХУ ст. іх сталі пакрываць салянай глазурай. Вырабы розных гарадоў мелі свой колер керамічнай масы і глазуры (аранжава-жоўтая на вырабах з Зігбурга, пясочна-шэраватая – з Кёльна і Фрэхена, цёмна-карычневая з Рэрэна, шэры тавар з блакітна-белай палівай – вестэрвальдская кераміка). Адтуль у ХУ-ХУІІІ ст., асабліва ў ХУІІст., начынне вывозілася ў Паўночную і Усходнюю Еўропу, у тым ліку на Беларусь. На тэрыторыі рэспублікі Р.П. ХУІ-ХІХ ст. знойдзены пад час археалагічных раскопак у Лідскім, Мірскім, Гальшанскім і Любчанскім замках, г. Горадні, Віцебску, Магілёве, Мазыры, Мсціславе, Слоніме. Мяркуючы па аналагах, фрагменты належаць начынням 4-х відаў: цыліндрычным куфлям дыяметрам да 10 см і вышынёй ад 22 да 19 см, што маглі мець металічную накрыўку, пераважна ХУІ – перш. пал. ХУІІ ст., глякападобным начынням са злівам, найчасцей упрыгожаных рэльефам, тарным флягам з трыма парамі папярэчных ручак і вузкім горлам, што пакрываліся цёмна-карычневай глазурай (ХУІІ ст.), керамічным бутэлькам канца ХУІ – перш.пал.ХУІІ ст. і канца ХУІІІ – ХІХ ст. (апошнія мелі на тулаве прачэрчаны надпіс (герцагства "Нассаў" з выявай жывёлы, заключаны ў медальён).

Трусаў А.А. Здановіч Н.Г.

Менскія ўлады забаранілі правядзенне Дня беларускай вайсковай славы 8 верасня

31 жніўня, ува Ўправе БНФ адбылася прэсавая канфэрэнцыя, на якой кіраўніцтва арганізацыі паведаміла пра забарону менскімі ўладамі правядзення Дня беларускай вайсковай славы 8 верасня. Намеснікі старшыні БНФ "Адраджэньне" і Партыі БНФ Юры Хадыка і Віктар Івашкевіч, якія падавалі адпаведную заяўку ў Менарвыканкам, распавялі, што ўчора прадстаўнікі гарадскіх уладаў не далі дазволу праводзіць святочныя акцыі ў Менску, а нахабна прапанавалі заяўнікам святкаваць гэты дзень на Крапівенскім полі пад Воршай, бо "гэтая падзея не мае ніякага дачынення да Менску".

Тым не менш, як высветлілі ў гарвыканкаме заяўнікі, дзеля ўскладання кветак і гуляньняў у парку не патрабуецца ніякай рэгламентацыі і дазволу. Таму святкаванне 8 верасня ўсё ж такі адбудзецца. У 18.00 пройдзе ўскладанне кветак да помніка Перамогі на пляцы Перамогі. А 18.30 удзельнікі ўскладання скіруюцца да парку Янкі Купалы, дзе будуць праходзіць народныя гуляньні з выступамі бардаў і тэатралізаваным прадстаўленнем.

Вось што сказаў наконт забароны свята Вінцук Вячорка, старшыня БНФ "Адраджэньне" і Партыі БНФ: "Гісторыя з забаронай Дня беларускай вайсковай славы, як нельга лепш, ілюструе абяцанні Лукашэнкі захаваць "пэрыяд міру" да часу т. зв. "выбараў". Гэта правакацыя і абраза незалежніцкіх сілаў".

Трэба заўважыць, што перамогу рыцараў Вялікага княства Літоўскага над войскамі маскоўскіх інтэрвентаў, якая адбылася 8 верасня 1514 году пад Воршаю, незалежніцкія сіны святкуюць ужо 10 год, менавіта, як Дзень беларускай вайсковай славы.

Наперадзе планеты ўсёй

Сапраўднага трыюмфу дамагліся на Эдынбургскім фестывалі мастацтваў "бліскучая дзевятка" акцёраў Віцебскага тэату імя Якуба Коласа са спектаклем "Шагал, Шагал" па п'есе Уладзіміра Драздова. 10 сцэнаў з жыцця самага вядомага ў свеце віцьбляніна пераадолелі моўны бар'ер і прымусілі журы Edinburgh Fringe, самага, бадай, прэстыжнага штогадовага тэатральнага конкурсу прысудзіць адно з чатырох першых месяцаў землякам Шагала.

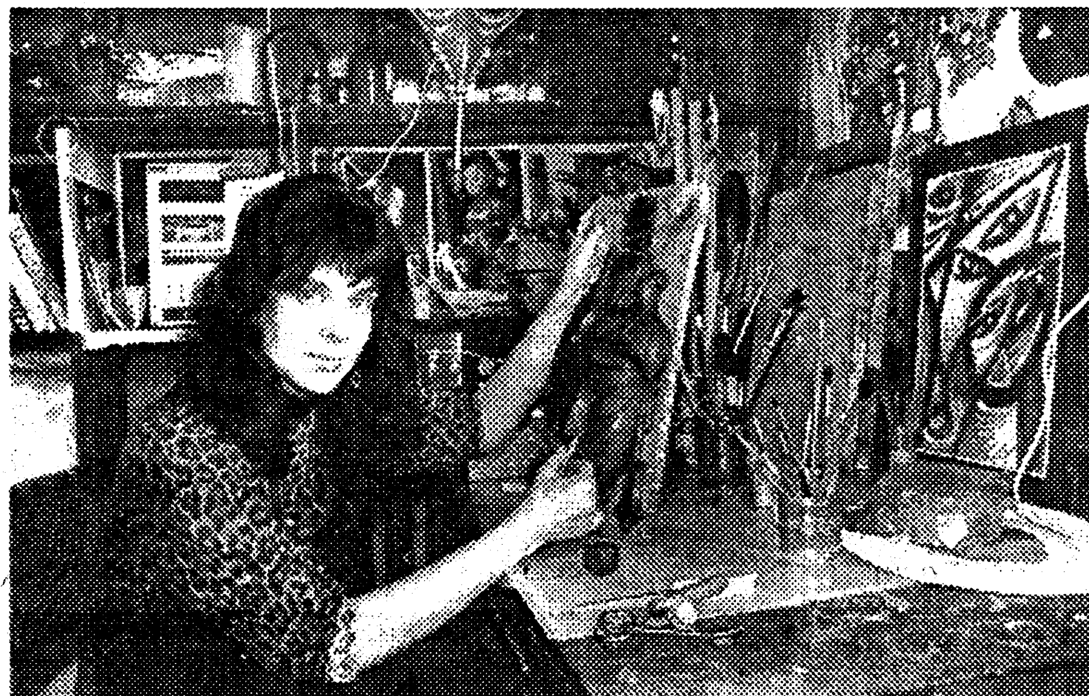
Станоўчыя, а часам проста захапляльныя рэцэнзіі абыйшлі старонкі галоўных шатландскіх і англійскіх газет – Scotsman, guardian, The Herald. Пастаноўка віцьблянаў – адзіная ў кампаніі англасаксонскіх лаўрэатаў: тры іншыя прадстаўленыя трупамі з Шатландыі, Англіі і ЗША.

Беларускія тэатральныя трупы і мастакі дзякуючы падтрымцы вядомага шатладска-італьянскага мецэта Рычарда Дэмарака ўжо не першы раз прыязджаюць у Эдынбург, але такі поспех – першы ў гісторыі нашай краіны. Праўда, калі зазірнуць глыбей у гісторыю, высвятліцца, што традыцыя Эдынбургскага фестывалю мастацтваў, які стаў агульнаеўрапейскім з 1946 г., была закладзена яшчэ ў першай палове 19 ст. былым віленчуком Феліксам Яневічам – адзіным на той час прафесійным музыкам у шатландскай сталіцы. Шмат хто з крытыкаў і гледачоў, апроч бліскучай ігры акцёраў і цудоўнай кампазіцыі, адзначыў і прыгожую мелодыку беларускай мовы, якую не так часта можна пачуць у старым Эдынбургу. Што, у "вобласці тэатра" мы часам бываем наперадзе планеты ўсёй...

Алесь Белы.

А поспех спектакляў тэатра ў многім залежыць ад таго, як аформіць сцэну мастак-дэкаратар Людміла Зіноўева (на здымку).

Фота Аляксандра Хітрова, БелТА.

Дарагія сябры!

12 верасня а 19 гадзіне

Беларускі паэтычны тэатр аднаго актора "ЗЬНІЧ" запрашае Вас на дабрачынны спектакль "Выгнанне ў рай" (пра жыццё славутай Рагнеды). Усе сродкі ад спектакля пойдуць на падтымку Чырвонага касцёла св. Сымона і св. Алены, у якім павінны прайсці вялікія работы па ўстаноўцы пажарнай сігналізацыі агульным коштам 13 мілёнаў 800 тысяч рублёў. У выпадку невыканання неабходных работ эксплуатацыя касцёла будзе прыпынена.

Чакаем Вас з удзячнасцю ў тэатральнай зале касцёла!

Тэл. для даведак: 284-44-33, 231-75-53

Выстава

Новыя і рэдкія кнігі, часопісы, календары, аўдыё- і відэакасеты шукайце на выставе ў менскай сядзібе ТБМ (Румянцава, 13). Выстава працуе штодня (апроч суботы і нядзелі) з 10:00 да 19:00. Тэл.для замоваў (017) 241-60-35, Кірыл

Шаноўнае спадарства сёння мы друкуем буклет, прысвечаны ТБМ. Ён прызначаны для памнажэння і распаўсюджання з мэтай агітацыі за ТБМ і беларускую мову. Буклет адразаецца па лініі адрэзу і складваецца ў тры столкі.

Лінія адрэзу *Лінія адрэзу* *Лінія адрэзу*

Таварыства беларускай мовы – гэта арганізацыя, у якой аб'ядналіся грамадзяне з мэтай культурна-асветніцкай дзейнасці ў галіне адраджэння беларускай мовы ў Беларусі і праз яе – усёй беларускай нацыянальнай культуры.

Галоўная задача ТБМ – адраджэнне беларускай мовы ў дзяржаўным, грамадскім і духоўным жыцці народа.

Аснова ТБМ – першасныя суполкі і раённыя (гарадскія), абласныя арганізацыі. Суполкі ствараюцца па тэрытарыяльных і вытворчых прынцыпах, пры наяўнасці не менш за трох сяброў ТБМ.

Сябры ТБМ абавязаны:

*імкнуцца дасканала авалодаць беларускай мовай, карыстацца ёю ў штодзённым ужытку, у сям'і, на працы...

ТБМ мае права выдавецкай дзейнасці і свой перыядычны друкаваны орган, штотыднёвую газету "Наша слова" (падпісны індэкс: 63865).

Калі ты свядомы беларус ці хочаш стаць ім,

калі любіш Радзіму – Беларусь альбо

жадаеш навучыцца любіць яе,

калі шануеш родную мову і хочаш захаваць яе для нашчадкаў, тады ТБМ для цябе!

Адрас сядзібы ТБМ: 220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.

Кантактныя тэлефоны: 284-85-11, 213-43-52

ТБМ існуе за кошт ахвяраванняў сяброў ТБМ і прыхільнікаў. Калі ў цябе няма часу, каб самому ўзяць удзел у дзейнасці Таварыства, але крыўдна за стан роднай мовы, ты можаш зрабіць свой унёсак у яе адраджэнне матэрыяльна:

5$ - 1000 вось такіх улётак,

100$ - і яшчэ адна з лепшых стужак сусветнага кінематографу загучыць у перакладзе на беларускую мову...

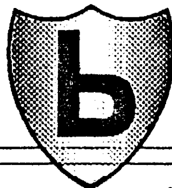
Наша мова для нас святая,
бо яна нам ад Бога даная...
Францішак Багушэвіч.

ТБМ

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

Бараніце мову продкаў! Уступайце ў ТБМ!

№ 35 (472) 6 ВЕРАСНЯ 2000 г. Наша слова

Патрэбна дзяржаўная нацыянальная палітыка

У адкрытым лісце міністру адукацыі, надрукаваным у "Нашым слове" 26 студзеня г. г., студэнты, выкладчыкі і настаўнікі г. Магілёва выказалі гнеўнае абурэнне негатыўнымі выказваннямі інспектара абласнога аддзела адукацыі Л. Кірэева аб беларускай мове і яе сучасным стане ў школах і грамадстве. Усе свядомыя беларусы душой і сэрцам падтрымліваюць і падзяляюць іхнюю ацэнку ролі роднай мовы ў жыцці людзей. Радуе, што ў нашай мовы ёсць многа абаронцаў сярод інтэлігенцыі, народа. Характэрным з'яўляецца артыкул у гэтым жа нумары "НС" прафесара Леаніда Лыча пад многазначным назовам "Змаганне за беларускую мову – змаганне за выратаванне беларускага народа".

Але абураныя і зняважаныя ў патрыятычных пачуццях аўтары ліста і чытачы, на маю думку, не бачаць рэальных фактараў, якія дзейнічаюць у цяперашні час не на карысць нашай мовы. Яны і далі падставу Л. Кірэеву зрабіць свае нігілістычныя высновы. Па сутнасці ён абагуліў тое, што відаць усім на прасторах усёй краіны: большасць бацькоў не хоча аддаваць сваіх дзяцей у беларускамоўныя класы; у Беларусі заўсёды было двухмоўе; а беларуская мова не самай галоўнай; нацыянальная мова ў нас – руская, бо на беларускай размаўляюць вельмі мала людзей; і праз сто гадоў яна не заменіць рускай. Яго выказванні рэзкія, катэгарычныя, але на жаль, не вельмі памылковая. І незалежна ад таго, будзе ён пакараны ці не, а гэтыя адмоўныя фактары працягнуць дзеянні і далей, бо не залежаць ад уплыву мясцовых чыноўнікаў.

Так у Ашмянскім райвыканкаме і аддзеле адукацыі працуе многа людзей, якія добра ведаюць нашу мову, пры патрэбе ёю карыстаюцца на раённых мерапрыемствах. Яны не супраць ужывання і пашырэння беларускай мовы, а ў 1998 г. прынята пастанова з патрабаваннем весці ў школах горада растлумачальную работу сярод бацькоў аб важнасці навучання дзяцей на роднай мове.

Але ў горадзе амаль усе паўсюдна, асабліва ва ўстановах і канторах, гавораць па-расейску, і па маштабу пашырэння гэтую мову можна лічыць нацыянальнай. І гэта не што іншае, як вынік шматгадовай русіфікацыі: праз школу, ВНУ, службовыя ўстановы, працоўныя калектывы. Бацькі ў пераважнай большасці выбіраюць для навучання сваіх дзяцей расейскую мову. Многія змушаны так паступаць, бо вучыцца іх дзецям у сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навучальных установах давядзецца на гэтай мове, дык лягчэй яе засвойваць са школы. Безумоўна, у нас многа і асімiляваных беларусаў, якія паўсядзённа і прывычна карыстаюцца расейскай мовай, прывучылі да яе дзяцей і не маюць патрэбы "ламаць язык". Большасць з іх пры перапісе роднай мовай запісалі ўсё-такі беларускую, хоць яе не ўжываюць. Але гэта зусім не добраахвотнае адрачэнне ад роднай мовы ці няздольнасць яе выражаць глыбокія думкі ці пачуцці.

І дзвюхмоўе на Беларусі ўсталявалася даўно, пасля панавання і росквіту старабеларускай мовы ў якасці дзяржаўнай у Вялікім княстве Літоўскім у XIУ – XУI стст. Спачатку яе выцiснула з ужытку і замяніла дзяржаўная польская, затым расейская. А народ гаварыў, захоўваў і развіваў сваю жывую родную мову. На яе аснове ў XIX ст. узнікла сучасная літаратурная беларуская мова, але друкаванне на ёй было забаронена царом аж да 1905 г. Гэты перыяд гістарычнай несправядлівасці цягнуўся аж два стагоддзі і наша мова была не толькі не самай галоўнай, а цалкам забаронена. Вось такое было дзвюхмоўе!

Прыгнёт беларускай мовы працягваўся і ў савецкія часы, а яе абаронцаў улада залічвала ў нацыяналісты і адпаведна распраўлялася з імі.

І толькі ў канцы 80-х гадоў у сувязі з новымі адносінамі Масквы да рэчаіснасці кампартыя і ўлада БССР убачылі, што нацыянальная мова беларусаў на грані знікнення, і прынялі адпаведныя захады па яе выратаванні. Тады было створана Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, затым Камісія па распрацоўцы Закона аб мовах у БССР. Надрукаваны ў "Нашым слове" даклад намесніка Старшыні Саўміна Ніны Мазай "Аб праекце Закона "Аб мовах у Беларусі" паказвае, як цяжка і складана разглядалася моўная праблема, але як няўхільна ішоў Вярхоўны Савет да адзіна правільнага яе вырашэння – надання беларускай мове статусу адзінай дзяржаўнай, а рускай – сродка міжнацыянальных зносін. Гэты Закон быў прыняты ў студзені 1990 г. пры шырокім абмеркаванні і падтрымцы грамадскасці. Большасць насельніцтва з разуменнем аднеслася да яго, школы пачалі паспяховы, нават спешны пераход навучання на беларускую мову з першых класаў.

І калі на сесіі ВС некаторыя ад радасці цалаваліся і не ўстрымалі слёз – "за" прагаласавалі 382, супраць – 27, устрымаліся – 9, - то ў грамадстве знайшлося нямала супраціўнікаў, незадаволеных у асяроддзі рускіх і зрусіфікаваных беларусаў. На іх бок стаў прэзідэнт А.Лукашэнка, па яго ініцыятыве, з іх падтрымкай і іхнімі рукамі на рэферэндумах у 1995 і 96 гг. было зноў вернута дзвюхмоўе, а грамадзянам дадзена права выбару мовы. Вось у гэтым уся справа: дзейнічае Канстытуцыя, працуюць Законы, ініцыяваныя прэзідэнтам, ухваленыя народам, вернута русіфікацыя, якая дзейнічае на карысць вышэйшай уладзе. Склалася сістэ-ма, якой служыць і міністэрства адукацыі. Толькі нацыянальная дзяржаўная пазіцыя і курс вышэйшай улады РБ можа ўнесці патрэбныя змены. Але гэтага не бачна. Таму застаецца змаганне і барацьба за мову, за народ беларускі.

Міхась Пузіноўскі.

Лінія адрэзу

Родная мова

(Беларусы ці не?)

Зараз наша беларуская мова амаль забытая. На ёй размаўляюць зусім мала людзей: толькі інтэлігенцыя і сяляне. Гэта вельмі дрэнна, каб мы беларусы не ведалі сваёй роднай мовы. Усе цураюцца яе, называюць яе "мужыцкай", як ў тыя часы, калі наша мова была забаронена. У нас зусім мала беларускамоўных школ. Моладзь не паважае яе (мову), ставіцца да яе вельмі дрэнна. Напрыклад, у газеце "Наша ніва" № 31 (188) ад 31 ліпеня 2000г. у публікацый З. Бартосіка "Замаўляйце па-беларуску" аўтар праводзіў апытанне. Ён хадзіў па кавярнях у цэнтры Менска і задаваў простыя пытанні афіцыянтам і бармэнам: ці часта кліенты звяртаюцца да іх па-беларуску? І як яны да гэтага ставяцца? Бартосік атрымліваў розныя адказы: большасць з іх добра ставіцца да таго, каб мы размаўлялі на беларускай мове, яны лічаць, што так павінна быць, а не іначай. Але было расчараванне, што мала людзей гавораць на беларускай мове, яны здараецца гавораць на ёй раз у месяц, калі завітаюць у тую ці іншую кавярню. Патрэбна, каб мы лепш ставіліся да нашай мовы. К.Чорны ў 1928 г. у сваім артыкуле "Небеларуская мова ў беларускай літаратуры" сказаў словы, якія актуальны ў нашы часы: "Вялікая беларуская моўная стыхія не толькі не загінула за час шматвяковага нацыянальнага паднявolення Беларусі, не толькі не была праглынута моцнымі культурамі суседніх народаў, а захавала сваю чысціню!.."

Дык не дазволім гэтай чысціні згінуць. Наша мова прайшла шмат выпрабаванняў, але выстаяла, трэба зберагчы яе, а іначай мы не маем права звацца беларусамі. І наогул хто мы? Нацыя ці проста кучка людзей? Без мовы няма нацыі. Мы пакуль яшчэ не нацыя, а паўнацыя. Нацыя – гэта адзінства мовы. А гэтага мы не маем і нічога не робім, каб ведаць сваю мову. Сорамна!

Калі не спыніцца, то мы страцім галоўнае багацце кожнага народа – сваю родную мову, спадчыну, якая засталася нам ад продкаў.

Зберажом мову для будучых пакаленняў! Адраджэнне мовы – справа кожнага свядомага беларуса!

Грыцаў Тарас, вучань 11 "Г" кл. СШ № 99.

***P. S.** Я ў канцы ліпеня ўступіў у Таварыства беларускай мовы ім. Ф. "Скарыны", хачу ў сваёй школе арганізаваць суполку ТБМ.*

Лінія адрэзу

Беларуская мова важная для нашай будучыні

Беларуская мова – гэта наша мова

Беларуская мова – гэта аснова і складовая частка кожнага з нас. Яна дае нам больш глыбокае разуменне саміх сябе. Яна звязвае нас з нашым мінулым.

Беларуская мова – унікальная мова, створаная шматлікімі пакаленнямі нашых папярэднікаў дзеля таго, каб задавальняць нашы патрэбы, як патрэбы беларускага народа.

Прыкмета нашай нацыянальнай тоеснасці

Беларуская мова наймацнейшая і найвыразнейшая прыкмета нашай нацыянальнай тоеснасці.

Некаторыя людзі сутыкаюцца з гэтым упершыню, калі выязджаюць за мяжу. Вярнуўшыся, яны пачынаюць размаўляць па-беларуску, каб пацвердзіць сваю прыналежнасць да нацыі беларусаў.

Наша беларуская тоеснасць будзе яшчэ больш важнай, калі мы станем часткай еўрапейскай супольнасці.

Ці ведаеце Вы?

- Што беларускай мове амаль тысяча гадоў.
- Што кнігадрукаванне мастацкай літаратуры на беларускай мове пачалося на шмат раней, чым на рускай мове.
- Што ў часы Вялікага княства Літоўскага беларуская мова была не толькі дзяржаўнай, але і з'яўлялася мовай дыпламатычных зносін.
- Што самы вялікі збор фальклору ў краінах Цэнтральнай і Усходняй Еўропы зафіксаваны на беларускай мове.
- Што беларуская мова і літаратура вывучаецца ў 12 універсітэтах за межамі [illegible]

Беларуская мова дае нам належнае бачанне

Наша бачанне свету і спосаб яго аналізу глыбока ўкаранёны ў беларускай мове. Беларуская мова дае нам арыгінальнае бачанне навакольнага свету, якое грунтуецца на гісторыі і досведзе беларускага народа.

Яна ўзбуджае ў нас нацыянальную самапавагу, гонар тым, што мы беларусы. Яна дапамагае нам адносіцца да навакольнага свету станоўча і з даверам.

Важнасць нацыянальнай мовы і культуры ў падтрымцы палітычнай і эканамічнай незалежнасці даўно ўсім вядомыя.

Дзеці атрымліваюць карысць, вывучаючы беларускую мову

Вывучэнне беларускай мовы – гэта важны складовы элемент развіцця кожнага беларускага дзіцяці. Мы павінны стварыць ім, як мага лепшыя, магчымасці дзеля таго, каб яны маглі належным чынам ацаніць іхнюю культуру, іхнюю спадчыну.

Вывучэнне беларускай мовы з малых гадоў добра дапамагае ў вывучэнні іншых моў, асабліва славянскіх і заходнееўрапейскіх. Яно пашырае разумовыя здольнасці дзіцяці і дае разуменне розных моўных структур.

Беларуская мова дае дзецям давер да саміх сябе і ўменне працаваць з іншымі мовамі і культурамі.

Беларуская мова была перададзена нам нашымі папярэднікамі. Справа гонару для нас перадаць яе наступным пакаленням

Новае разуменне

Апошнім часам многія людзі прыходзяць да разумення важнасці беларускай мовы для іх жыцця, для жыцця іх дзяцей і для будучыні беларускага народа.

Многія рускамоўныя бацькі накіроўваюць сваіх дзяцей у беларускамоўныя школы і дзіцячыя садкі.

Многія дарослыя апошнім часам самі імкнуцца навучыцца размаўляць па-беларуску.

Ключ да нашага будучага развіцця

Беларуская мова мае вялікае значэнне для вызначэння нашай будучыні.

Нашы рашэнні адносна нашай будучыні павінны зыходзіць ад нас саміх з разуменнем таго, што мы можам пераадолець нашы праблемы, з таго, што мы незалежныя і пакладаемся самі на сябе.

Падтрымка і ўзнаўленне ў правах нашай нацыянальнай мовы - гэта самы надзейны шлях да таго, каб мы сталі давяраць сабе як цывілізаванаму народу.

Беларуская мова – гэта сучасная мова, у якой адлюстравана наша мінулае і сучаснасць, у якой будзе выказана наша будучыня

8 верасня – Дзень беларускай вайсковай славы

Гетман Канстанцін Астрожскі – пераможца ў бітве пад Воршай

Адной з важных падзей амаль пяцісотгадовай мінуўшчыны з'яўляецца бітва пад Воршай 8 верасня 1514 года. Гэтая славутая бітва сталася днём беларускай вайсковай славы. Яна адбылася падчас чарговай вайны паміж Маскоўскім вялікім княствам і Беларуска-Літоўскай дзяржавай, калі маскоўскае войска спрабавала захапіць тэрыторыю Беларусі. Адным з галоўных герояў Аршанскай бітвы быў гетман найвышэйшы Канстанцін Астрожскі, пад камандаваннем якога 30-тысячнае беларускае войска (з удзелам польскіх аддзелаў) ушчэнт разграміла 80-тысячную маскоўскую армію.

Князь Канстанцін Іванавіч Астрожскі (1460-1530) належаў да старажытнага роду Астрожскіх, нашчадкаў тураўскіх і пінскіх князёў.

Ужо ў маладыя гады Канстанцін Астрожскі ваяваў супраць крымскіх татараў, якія знаходзіліся ў саюзе з вялікім князем маскоўскім Іванам III і пастаянна нападалі на тэрыторыю Украіны, а часам і Беларусі; асабліва ж яны нападалі на Кіеўскую зямлю, Падолію і Валынь (тады заселеная была толькі паўночная частка цяперашняй Украіны, далей былі бязлюдны стэпавы край да самага Крыму.) Нейкі час Канстанцін Астрожскі знаходзіўся ў Кракаве пры каралеўскім двары. У 1492-1494 г. г. ён удзельнічаў у вайне паміж Маскоўскім вялікім княствам і Беларуска-Літоўскай дзяржавай, а ўжо ў 1496 г. зноў ваяваў з татарамі ў стэпе. Тады крымскі хан Менглі Гірэй з вялікай колькасцю сваіх ваяроў пустошыў Валынь. К. Астрожскі ўдзельнічаў у абароне Ровенскага замка. Горад крымскім татарам удалося захапіць і спаліць. Аднак замак яны не здабылі.

Затое ў наступным, 1497 годзе К. Астрожскі адзначыўся ў бітвах з татарамі. Вясной 1497 г. Канстанцін Астрожскі разам з братам Міхаілам адбіваў напады татарскіх загонаў (аддзелаў) на Валынь і Палессе каля Мазыра. Войска на чале з братамі Астрожскімі дагнала татараў уж на Брацлаўшчыне і над ракой Сарокай разграміла іх, вызваліўшы тысячы палонных хлопцаў і дзяўчат, якіх татары вялі ў Крым прадаваць на нявольніцкіх рынках. Улетку 1497 г. удзельнічаў у паходзе на берагі Чорнага мора. У канцы ліпеня аддзелы Канстанціна Астрожскага разгромілі каля Ачакава войска ханскага сына Мехмет Гірэя і ўзялі "царэвіча" ў палон. За гэтыя перамогі ўлетку 1497 г. К. Астрожскі быў прызначаны на пасаду гетмана найвышэйшага Вялікага княства Літоўскага. Усяго Канстанцін Астрожскі перамагаў татараў у больш як 60 бітвах. Пазней імператарскі пасол Сігізмунд Герберштэйн пісаў, што Астрожскі перамагаў татараў, знянацку нападаючы на іх, калі яны ўжо адыходзілі са здабычай, захопленымі коньмі і палоннымі і збіраліся

у пэўным, як яны лічылі, спакойным месцы, каб адпачыць. К. Астрожскі наладзіў добрую конную выведку і забараняў сваім жаўнерам распальваць вогнішчы ў ноч перад бітвай, а ежу рыхтаваў загадзя. Потым аддзелы Астрожскага падыходзілі ранкам да татарскага табару і з першымі праменямі сонца атакавалі непадрыхтованых да бітвы татараў.

У 1500 г. Астрожскі пацярпеў паразу ад маскоўскага войска на рэчцы Ведрашы каля Дарагабужа (на Смаленшчыне). У яго войску было 8 тысяч чалавек, у маскоўскім 20 тысяч. Бітва цягнулася 6 гадзін. Палова войска Астрожскага загінула падчас бітвы, астатнія трапілі (за невялікім выключэннем) у палон. У няволю трапіў і сам Астрожскі. Князя трымалі ў вязніцы ў Волагдзе, але потым прывезлі ў Маскву. Нават падчас заключэння перамір'я 1503 г. Іван III не згадзіўся выпусціць палонпага палкаводца. У 1507 г. Канстанціну Астрожскаму ўдалося ўцячы з палону. Уцякаў ён разам са слугой. Па дарозе ў нядзелю праязджалі праз нейкае сяло. Канстанцін Астрожскі, праваслаўны па веравызначчэнні, як чалавек пабожны, зайшоў у царкву памаліцца, а яго слуга паехаў па дарозе. За імі гналіся маскоўскія воіны. Даведаўшыся, што нехта праязджаў праз сяло, яны паімчаліся наўздагон. А князь Астрожскі, памаліўшыся, выйшаў з царквы і паімчаў іншай дарогай.

У верасні 1507 г. вялікі князь і польскі кароль Жыгімонт Стары добра сустрэў палкаводца, вянуў яму пасаду гетмана і старосты, якім валодаў Астрожскі. Астрожскі таксама атрымаў пасады маршалка Валынскай зямлі і луцкага старасты, новыя маёнткі. У 1508 г. гетман Астрожскі ўдзельнічаў у новай вайне Маскоўскага княства з Беларуска-Літоўскай дзяржавай. Яго войска заняло рэзідэнцыю князя Міхаіла Глінскага (які перайшоў на маскоўскі бок) – Тураў, вызваліла ад аблогі Менск, потым Астрожскі пайшоў на Воршу са сваёй 10-тысячнай конніцай. Аднак 50-тысячная маскоўская армія бою не прыняла і адступіла. Восенню 1508 г. войска К. Астрожскага вызваліла ад аддзелаў М. Глінскага Мазыр і адбіла татарскія напады на Палессе.

У 1512 – 1514 гг. К. Астрожскі камандаваў войскам у чарговай вайне з Масквою.

Праславіўся Канстанцін Астрожскі сваёй нязвыклай перамогай над маскоўскім войскам у Аршанскай бітве 8 верасня 1514 года, якая цягнулася 6 гадзін. Выдатны расійскі гісторык і пісьменнік М.М.Карамзін у сваёй "Истории государства Российского" адзначыў, што войскі Вялікага княства Літоўскага, "ніколі не атрымлівалі такой славутай перамогі над расіянамі: гналі, рэзалі, тапілі у Дняпры і Крапіўне і целамі ўсеялі палі паміж Воршай і Дуброўнай…". Ён адзначыў, што толькі "ноч і лясы выратавалі астатніх". Паводле летапісаў і звестак расійскіх гісторыкаў, пад час бітвы і пагоні маскоўскае войска страціла 40 тысяч чалавек. Усяго больш за 5 тысяч чалавек трапіла ў палон, у тым ліку і галоўныя ваяводы Іван Чаляднін і Міхаіл Булгакаў-Голіца.

Бітву пад Воршай аднатавалі ўсе тагачасныя летапісы, у тым ліку маскоўскія і наўгародскія, і замежныя хронікі. У Германіі выйшаў адмысловы друкаваны лісток, у якім апісвалася бітва. І далей у гэтай вайне К. Астрожскі камандаваў войскам. Яго аддзелы ваявалі на Северскай Украіне, на поўначы даходзілі да Пскова.

Яшчэ адна яго перамога была атрымана ў канцы вайсковай кар'еры 27 студзеня 1527 г., калі яго войска разграміла крымскіх татараў за Кіевам на рацэ Альшаніцы. Былі вызвалены тысячы захопленых татарамі сялян і мяшчан.

Як палкаводзец Канстанцін Астрожскі вызначаўся сваёй стратэгіяй. Ён намагаўся гнацца за праціўнікам далёка, нападаць знянацку, падчас бітвы падзяляць на часткі варожае войска, мяняць кірунак атакі. Падчас Аршанскай бітвы Астрожскі прымяніў новы прыём – навёў масу маскоўскіх коннікаў падчас загадзя падрыхтаванага адступлення пад агонь сваёй артылерыі, што выклікала паніку ў шэрагах маскоўцаў.

За свае перамогі вялікім князем Жыгімонтам Канстанцін Астрожскі быў прызначаны ў склад паноў рады Вялікага княства Літоўскага (вышэйшага дзяржаўнага органа). У 1511 г. ён атрымаў тытул кашталяна віленскага, а ў 1522 г. – ваяводы троцкага. У 1522 г. вялікі князь Жыгімонт надаў яму прывілей з выключным правам ставіць сваю пячатку чырвоным воскам (права для асобаў каралеўскага і вялікакняжацкага паходжання) і перапісвацца з сям'ёй вялікага князя (іншым такога не дазвалялася).

Свой прэстыж Канстанцін Астрожскі выкарыстаў для ўзмацнення пазіцый Праваслаўнай царквы ў дзяржаве. Так, ён перабудаваў у Вільні саборную царкву Прачыстай Багародзіцы, пасля бітвы пад Воршай ён пабудаваў дзве новыя царквы ў Вільні – Святой Троіцы і Святога Мікалая. У 1511 г. дамогся ад вялікага князя Жыгімонта прывілея, якім пацвярджаліся правы і прывілеі Праваслаўнай царквы ў дзяржаве. Ён меў маёнткі на Валыні і ў Беларусі. У 1528 г. быў другім па колькасці падданых землеўладальнікам у дзяржаве.

Канстанцін Астрожскі ўвайшоў у гісторыю, як адзін са славутых палкаводцаў свайго часу.

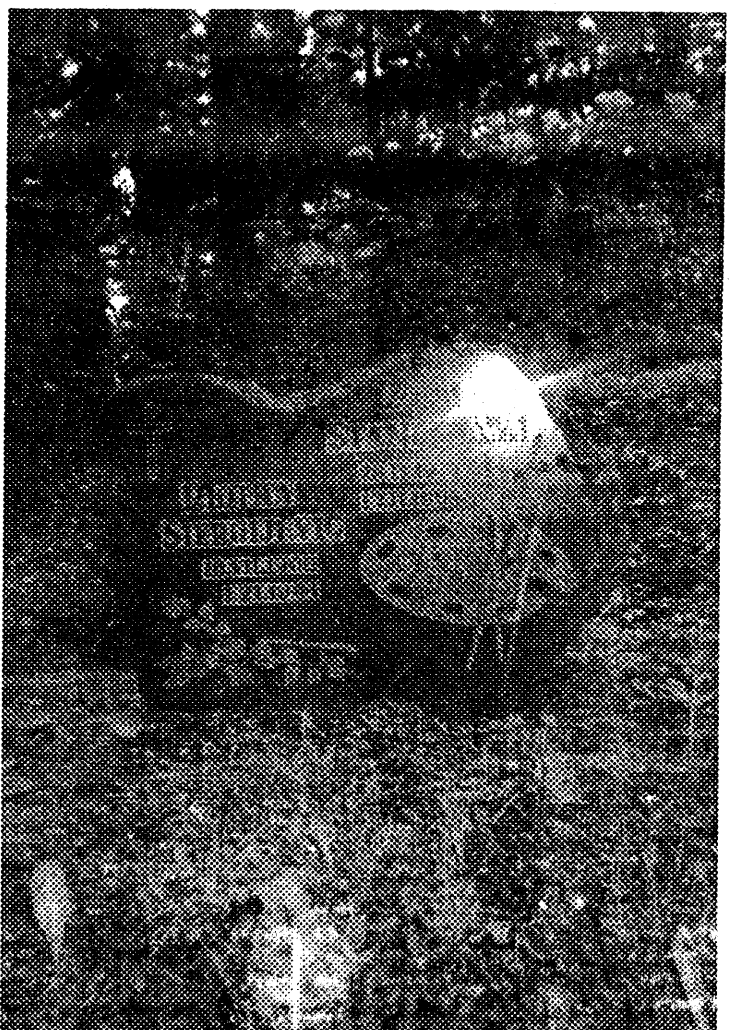
Анатоль Грыцкевіч,
доктар гістарычных навук,
прафесар.

"Гонар беларускай нацыі"

"І выйдзе да родных ускраін,
і больш не жадаючы страт,
аднойчы пахваліцца Каін,
што Сонцу быў родны ён брат".
Міхась Скобла.

Беларуская грамадскасць Вільні адзначае 100-годдзе Пётры Сергіевіча – беларускага мастака. У ТБК размясцілася выстава графічных прац, 54 партрэты мастака – каштоўны скарб таварыства. З прамовай выступіў старшыня ТБК Хведар Нюнька, ён распавёў аб намаганнях ТБК захаваць кватэру П.Сергіевіча як музей для беларусаў. Але, на жаль, нічога не атрымалася. Такую суму грошай (24 тысячы даляраў) грамадская арганізацыя не мае, а афіцыйныя ўлады Беларусі не праявілі ініцыятывы, у выніку кватэру, у якой пражыў амаль сорак гадоў Пётра Сергіевіч набыў бізнесмен. "Гэта кватэра на працягу дзесяцігоддзяў служыла беларускім музеем, па сутнасці, яна гуртавала беларусаў, і прагрэсіўных беларускіх мастакоў", - гаварыў Лявон Луцкевіч у 1996 годзе, у час адкрыцця мемарыяльнай таблiцы на доме, дзе жыў мастак. Гэта яшчэ ўдалося зрабіць ТБК для захавання памяці П. Сергіевіча, тады яшчэ можна было напісаць і па-беларуску і па-літоўску. Табліца вельмі якасная, бронзавая, можа адзіная ў горадзе такая, на ёй вельмі падобны партрэт мастака. Аўтар табліцы Менскі скульптар Фёдар Іваненка. "Тое, што не ажыццявілася мара, каб дом, дзе жыў дзядзька Пётра, захаваць як музей, хай будзе на сумленні тых, хто не дазволіў. Бог ім суддзя" – сказаў Лявон Луцкевіч у час адкрыцця шыльды.

Віленскі перыяд самы плённы ў творчасці П. Сергіевіча, тут ён атрымаў званне заслужанага дзеяча мастацтваў Літвы. Зноў жа з успамінаў Лявона Луцкевіча, (яму было 7 гадоў, а П. Сергіевічу 29, як яны пазнаёміліся), гэта быў вельмі сціплы чалавек і ні разу не чуў, каб хто пра яго сказаў кепска. Пахаваны П. Сергіевіч на Антакольскіх мемарыяльных могілках, дзе пахаваны выдатныя літоўскія дзеячы. Л. Луцкевіч, заклікаў моладзь, каб не забывалі гэтай дарагой магілы (1996 год, 16 траўня, адкрыццё мемарыяльнай таблiцы). На імпрэзе ў ТБК, прысвечанай 100 г. выдатнага мастака, у творчасці якога аб'яднаны ўвесь беларускі народ – і селянін, і інтэлігент, і святар, была паказана відэастужка – адкрыццё таблiцы П. Сергіеву. Яго працы ёсць на ўсіх кантынентах. У Вільні – у Анішчыка, які асабіста быў знаёмы з мастаком, у Г. Война – Луцкевіч (партрэты А. Шантыра і Зоські Верас), у музеях горада. У 30-я гады ён напісаў шэраг мужчынскіх партрэтаў беларускіх дзеячоў Вільні: А. Луцкевіча, А.

Магіла Пётры Сергіевіча на Антакольскіх могілках у Вільні.
Фота Леакадзіі Мілаш.

Станкевіча, Ст. Грыкоўскага. У пачатку 40-х гадоў мастак піша шэраг жаночых партрэтаў. Ён напісаў партрэты такіх беларускіх дзячоў як К. Каліноўскі, М. Забэйда-Суміцкі, Я. Шутовіч, Я. Купала і іншыя, працы, прысвечаныя Ф. Скарыну. Колькі было войнаў і пераваротаў на вяку мастака, але ён сумеў зберагчы і захаваць унутраную свабоду і незалежнасць поглядаў. Сваімі творамі П. Сергіевіч узбагаціў беларускую духоўную скарбніцу. Беларусы Вільні памятаюць свайго таленавітага земляка, ганарацца ім і не забываюць дарагую магілу.

Леакадзія Мілаш.

Шлях ярка асвятляе вера!
Проста, шчыра, свята, смела
Да Праўды Светлай, братка йдзі!
Кастусь Езавітаў

"Жаўруковая песня"

з гісторыі беларускай дыяспары ў Латвіі

Леў Мірачыцкі

Следам за люцынскай "Ластаўкай", што ўдала ўзляцела і пашыбавала ў свет туды, дзе жывуць балтыйскія крывічы, благаслаўлёная Міністэрствам асветы Латвійскай Рэспублікі выйшла новая кніга, дарэчы, таксама "Ластаўка". "Ластаўка" заглядвала ў хаты рупліўцаў беларушчыны не толькі Люцына, але і Дзвінска, Рыгі, Коўні, старадаўняй Вільні, музей Івана Луцкевіча... Усюды яна была жаданай госцяй і яе ахвотна чыталі. Кажуць, што, калі слынная пясnярка Наталля Арсеннева пазнаёмілася з ёю, у яе нарадзіліся паэтычныя радкі

"Я б хацела гарэць і змагацца, як вы,
Разам з Вамі каваці чаканае ранне".

Нікога яна не пакідала абыякавым. Ім ахвотна хацелася хутчэй атрымаць чаканы зборнік вершаў гуртка маладых беларускіх паэтаў Латвіі, які вышаў у Рызе пад назовам "Першы крок".

У ім былі змешчаны вершаваныя творы беларусаў, як гімназістаў, настаўнікаў, учарашніх вайскоўцаў, неабыякавых да роднага слова, лёсу свайго замілаванага куточка Падзвіння і Балтыйскага мора. Іх творчасць шчыра падкупляла чытачоў сваёй непасрэднасцю, прастатой, шчырасцю:

Хто хоча, каб вецер, так дзіка не выў,
Каб дождж за каўнер нам,
як з цэбра, не ліў,
Каб хмары даждлівы хутчэй разашліcь,
Каб сонечкам цёплым мы ўсе абагрэліcь,
Каб сонейка светла зямлю асвятляла,
Каб наша зямля нам плады шчодра дала
Каб згінула фальш,
каб ўзрасла справядлівасць,
Каб злобы не стала,
каб усюль была міласць,
Каб ворагі нашы зрабіліcь сябрамі,
Каб у краю сваім кіравалі мы самі, -
Той мусіць хутчэй ў наш пісацца хаўрус
І шчыра прызнацца, што ён – беларус!

Такі тэстамент склаў жыхар мястэчка Краслаўка А. Баркоўскі і адрасаваў сваім братам – краслаўцам.

Хораша з вясновым настроем успрымаецца паэзія Валянціны Казлоўскай, якая ганарыцца, што ўзгадавалася ў люцынскай гімназіі.

Сонейка яснае, сонейка цёплае
Гімны табе я пяю!
У даль я блакітную, у высь невядомую
Гора людское нясу.

Яе "Жаўруковая песня" складаецца з трох абразкоў, своеасаблівых "акварэлькаў".

Іх я з прыемнасцю прывяду:

Сонейка, ты хоць адно злітавалася
Глянула ў дол крывічоў!
Ніва магутная там ускалыхалася
З сеццю жывых васількоў.

Ты заглянула ў хатаньку цёмную,
Долю сагрэла гаротніка ты.
Разам са мною, у полі песня [illegible]
Гімны запела вясны.

Сонейка яснае, сонейка цёплае
Славу табе я пяю!
Зорачкам чыстым, праменням вагністым
Гора людское нясу.

Твор свой аўтарка падрыхтавала ў вёсцы Лучі Люцынскага павету.

Глыбокім лірызмам захапляюць яе творы, адрасаваныя матулі, сваім калежанкам, тым хто ўмее шчыра кахаць. Вось адзін з іх – "Любым вочкам".

Любыя вочкі, зорачкі ясныя,
Шызыя воблачкі з неба раднога,
Коскі працальныя сонца вясенняга,
Колькі ў вас смутку і жалю нямнога!

Любыя вочанькі, кветкі пралесачкі,
Як вас кахаю бяздольная я! ...
Любыя вочанькі, гляньце, злітуйцеся,
Гляньце хоць раз на мяне!

Цяжка забыць вас, як родныя словы,
Што матка малую вучыла казаць!...
Ці вінна я ў тым,
што з душы ірвуцца зовы,
Што вас так шалёна магу я кахаць?!

Калі на жыццёвай дарозе сустрэнуцца цяжкасці, аўтарка раіць пераадольваць з роднай песняй, бо іх у беларусаў надта багата. На любы густ і настрой.

Мо гора здарыцца з табою,
Мо страціш хату і спакой –
Ня плач! – і з песняю роднаю
Ідзі жыццёваю сцягой.

* * *

І хай грымяць наўкол праклящця,
Маланка ззяе, гром грыміць. –
З пагардай, смела, стой, мой браце,
Як ў буру моцны дуб стаіць!

* * *

Ці варта стагнаць, каб слёзы цяклі...
Ці варта стагнаць, калі сонца ўвысі
Так вясёла бліщчыць і смяецца?!

Ці варта стагнаць, калі песня ў грудзі
З адвагай на волю ірвецца?!
Ці варта каб слёзы цяклі ў нас з вачэй? –

-- Хай кроў калі трэба ліецца!
З адвагаю долю Айчыны сваей
Каваць трэба покуль куецца!

Ці варта прад горам хіліць галаву:
-- Хай гора хіліцца прад намі!
Збудуем, бяздомныя, хату сваю
І будзем ў ёй мы панамі!

Дык гэй жа, - хутчэй! – У мазалістых
Руках бліснe сякера і молат!
І рэха ад працы хай з родных палей
Прэч згоніць і гора і голад!

Жыццёвыя з'явы у здольнай паэтэсы не пакідалі яе. Юбілейны прывітальны верш прысвяціла яна і Янку Купалу.

Сьвяты агонь ў душы судзьбіна запаліла,
У рукі гуслі звонкія яна табе дала,
Кахаць Айчыну шчыра навучыла,
Да сонца і зорак павяла.

Народнаму песняру Валянціна Казлоўская напісмала некалькі акварэлек. Усе яны чытаюцца з натхненнем, з добрым пачуццём.

Адвечны лес, і шэпт кветак у полі,
І гоман вольнае, срабрыстае ракі,
І стогн наўкол аб страчанае долі –
Табе у гуслі спеў уліў.

Спявай, Пясняр! Хай зыкі тваіх спеваў
Здзяруць з братоў нядолі ланцугі,
Й на нівах бацькоўскіх,
між варажых пасеваў,
Ўзмацуюць Праўды й Волі каласы!
Чэрвень, 1925 г. Люцын.

А цяпер пазнаёмімся з сялянскімі матывамі, адначасова згадаем Якуба Коласа, чыя паэзія вельмі блізкая была на самым пачатку. Пра гэта напісаў В. Ашурак з вёскі Максімова ў снежні 1925 года:

Эх, жыццё мужыка!
Глянь, - мучэнне адно!
Як праклятьі жыве!
Няўжо ж так суджано?

Ён працуе ўвесь век,
Ад цямна да цямна,
А кругом, - паглядзі! –
Усё нічога няма!

Во, - арэць, як мага,
Ажна пот з яго лье!
А карысці няма, -
І на грош не нясе!

Усе пільнуюць кругом
З мужыка каб садраць,
А ўзамен мужыку
Нічагуські не даць.

Хоць зямлі б, ці чаго!
Каб хоць крыху лягчэй!
Уступілі б чаго
Для мужыцкіх дзяцей!

Наша дзёшава ўсё...
Ну, паслухай, - ай-ей! –
Пудзік лёну цяпер –
Паўтараста рублей!

Вось, - жыві, як хаціш!
А мо' – хочаш? – памры!
Закапаюць у зямлі, -
Лепш і свет ні капці!

Пра бунтарскія настроі напісаў А. Бартуль з Дзвінска.

У 20-гады ў Латгаліі як і ва ўсёй Латвіі пасля першай сусветнай вайны было мноства праблем, асабліва ў народнай гаспадарцы, таму выхадцы з рабочага асяроддзя не хавалі гэтага, а смела гаварылі пра гэта. Іх хвалявалі многія пытанні моладзі.

Мы – водгалас руху, што Край абхапіў,
Мы чуем, - для водкліку хопіць нам сіл.
Мы моладзь, дык будзем для краю роднога
Верная, шчырая сіла-падмога!

Руху ідзі – нашы ідзі!
Да іх мы сягаем, поўны надзеі.
Хутчэй, брацця, уперад!
Хутчэй, без упынку!
Пакуль дасягнём іх, не трэба спачынку!

Пісаў паэт А. Бартуль з Дзвінска.

Выказваючы свае бунтарскія матывы ён горача адстойваў свае ідэалы:

Я з ветрам – як сябра,
Я з ім як з сваім!
Я сябра і з дымам,
Я – вольны, як дым!
Кручуся, іркуся
Ўгару, у прастор!
Я вольны, я буйны,
Я ірвуся да зор!
Як вырвусь, дык разам
У прастор крутану,
Памкнуся як віхар,
Да зор шыбану.
Сарву з неба зорку,
Пушчу на зямлю
І зноў ў даль памкнуся! –
Быць вольным люблю!
За хвілю шалёнства
Я ўсё, усё аддам! –
Я ймкнуся, каб згінуць!
Я – сам сабе пан!

Падзяляючы модныя ў тыя часы сімвалісцкія павевы паэт А. Бартуль лагодна апускаецца да працоўных будняў. Ён пажадаў прыйсці на "Вечар працоўных", які таленавіта паказаў у сваім творы.

Гаснуць апошнія коскі,
Кладуцца вячэрнія цені.
Хмаркі гараць пазалотай, -
Паволі слабеюць прамені.

Як быццам журба аб мінулым, -
Адценак жалобы разліты.
Чырвона-ліловай імглою
Ўвесь захад, што фарбай, пакрыты.

Гэта дзень да канца падыходзе.
Хутка ноч – на спачынак працоўным!
І з'яднаныя працай агульнай
Ідуць людзі ў натоўпе агромным.

Ідуць людзі, нясуць сваю працу,
Ідуць шляхам, што ўецца крывава!
Ад рук ў мазалях – моцай вее!
Постаць кажа: "Мы – сіла, мы – права!"

У юнацкай паэзіі балтакрэваў смела закранаюцца і маральныя матывы.

Дзяўчаты, не кахайце п'яніц!

Не кахай дзяўчынка, п'яніц,
Бо нядобра з імі жыць, -
Хутка згіне твой румянец,
І сляза часцей збяжыць!

І не вер ты ім ніколі,
Што, жаніўшысь, кіне піць,
А хутчэй зап'е ў нядолі
І нявінну будзе біць!

Часта будзеш адзінока
Ночкі ў думках праваджаць,
Слёзы ліць, ўздыхаць глыбока,
У Бога смертухны прасіць!

Твой-жа муж, напіўшысь гары,
За апошні можа грош! –
Не спазнае ў тваім твары,
Што для жонкі: водка – нож!

Не спазнае, што ён гіне
І сям'ю з сабой вядзе!
Што раўнуецца скаціне,
Што па – вушы ён у бядзе!

Не спазнае, што патрэбна
Жонку шчыра шанаваць,
Дзеткам даць кавалак хлеба,
Каб бядноты ім не знаць!

Дзеткі ж, без айца апекі,
Будуць толькі гараваць,
Бо застануцца, няўмекі,
Бацьку з маткай праклінаць!

Так не йдзіце ж вы за п'яніц,
Бо нядобра з імі жыць:
Хутка згіне ваш румянец
І сляза часцей збяжыць!

Такія паэтычныя радкі супраць маральнай разбэшчанасці моладзі напісаў беларускі латгальскі паэт Пётр Аляксандравіч Масальскі (1905-1985), настаўнік з вялікім педагагічным стажам, чалавек заслужаны на ніве беларускай культуры. Гэты верш заслугоўвае быць пасля філамацкай паэзіі на пачэсным месцы на старонках усіх нашых выхаваўчых юнацкіх выданняў.

Для высвятлення яго асобы шмат зрабіў паэт Сяргей Панізьнік. Яму і хочацца выказаць вялікую падзяку. "Наш шлях гэта наша мова, гісторыя, культура. Не пакідаць іх наш пачэсны абавязак", -заклікалі нашы асветнікі, вялікія патрыёты краю.

ВАШ ПОСЛЕДНИЙ ШАНС

Уважаемые жители нашей прекрасной Логойщины!

Напоминаем, что заканчивается под-писка на един-ствен-ную регио-нальную газету "Родны край". У кого сегодня не найдется 900 рублей, подпишитесь на месяц. Всего за три стольника вы сможете быть в курсе всех важнейших событий, которые происходят в районе, на Минщине и в республике. По вашим пожеланиям мы все больше публикуем материалов на русском языке, в том числе и программу телевидения на все каналы.

"Родны край" за тры стольнікі

Вось такую ўлётку даслалі нам з Лагойшчыны неабыякавыя чытачы. Яе тэкст выглядае як кпіна з назвы газеты. "Всего за три стольника... По вашим пожеланиям мы всё больше публикуем материалов на русском языке..." Адпаведна ўсё меней будуць друкаваць матэрыялаў па-беларуску. *Аўт.* Дарэчы па чыіх пажаданнях, ці не па тых, па якіх зачынялі і зачыняюць беларускія школы і дабіваюць нашу мову. Можа нейкаму рускаму не стае прэсы на "русском языке"? Не, гэта мы беларусы на сваёй зямлі адчуваем сябе меншасцю, усюль засілле "русского языка", які выцесняе з роднага краю нашу спрадвечную мову. Можа мне запярэчаць, што беларусы самі па сваім жаданні адмаўляюцца ад сваёй мовы, як звычайна даводзіцца чуць ад панаехаўшых на Беларусь расейцаў. Зноў не, ў расейскай імперыі нашу мову забаранялі, у чырвонай расейскай імперыі за сваю мову тысячы і тысячы беларусаў былі забіты ў шматлікіх Курапатах і гулагах.

Мова -- душа народа, здраджваць мове значыць-- прадаваць душу. 2000 год назад такія справы каштавалі трыццаць срэбнікаў, а зараз тры стольнікі драўляных.

Рэдакцыі "Роднага краю" хацелася б параіць, змянілі б вы назву, ну напрыклад на "...последний шанс" ці што. А то цяперашні назоў не адпавядае курсу на "... всё больше...на русском языке".

Тамаш Урублеўскі.

Аднаўляецца збор подпісаў за БНУ

Шаноўныя сябры! ТБМ вырашыла прадоўжыць збор подпісаў за адкрыццё Беларускага Нацыянальнага Універсітэта, каб да наступнага лета давесці іх колькасць да 100 000. Сёння мы маем больш 30 000.

Сакратарыят ТБМ выказвае падзяку настаўнікам і вучням СШ №3 г. Глыбокага, якія не гледзячы на лета падалі ў Сакратарыят 484 подпісы за БНУ.

ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ІМЯ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ
ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ ШКОЛЫ

Каб спыніць дыскрымінацыю карэннага этнасу, патрабуем забяспечыць грамадзянам Беларусі канстытуцыйнае права на атрыманне вышэйшай адукацыі па-беларуску.

Для гэтага патрабуем стварэння Беларускага нацыянальнага універсітэта.

№	Прозвішча, імя , імя па бацьку	Адрас	Дата	Подпіс

Пра беларускую мову ад шчырага сэрца

Адраджэнцы Беларусі вельмі крытычна становяцца да тых дзеячоў мастацтва, хто ў свой час быў прапагандыстам ідэй сацыялістычнага рэалізму. За верную службу тагаснай уладзе яны атрымлівалі ганаровыя званні, ордэны, медалі ды дабрабыт. Калі па вялікаму рахунку, то не ўсім наканавана быць ваяўнічымі змагарамі, а вось талент хочуць рэалізаваць многія. І рэалізоўвалі, нягледзячы на тое, што ў краіне існаваў дыктат і дыктатура. Рэалізоўвалі па-рознаму, гэтак, як робяць зараз. Тыя, хто намагаецца мне супярэчыць, няхай аб'ектыўна параўнае дзень сённяшні і трыццацігадовую даўніну. Як і некалі, не лепшы зараз час для прыстойнага жыцця, не спрыяльны для вольнай творчасці.

Асоба Заіра Азгура, скульптура манументаліста, вядома значна шырэй чым межы Беларусі дый былога СССР. Чалавек таленавіты, на ўсё меў свой погляд. З ім можна пагаджацца ці аспрэчваць. Толькі ягоныя думкі наконт беларускай мовы заслугоўваюць павагі ды выказаныя ім амаль 10 гадоў актуальныя і сёння.

--Я люблю беларускую мову. Ёсць перажыванні і меркаванні, якія на іншай мове мне перадаць цяжка, бо ў нейкія хвіліны я проста не знаходжу раўнагучнага і гэтак жа выразнага слова ні ў рускай, ні ў яўрэйскай мове, ні ў якой іншай. Я не разумею людзей, якія грэбуюць родным словам і лічаць, што тым дэманструюць сваю як бы высокую культурнасць, самі вядуць гутарку, у думках пераводзячы сябе на тую ж рускую мову. Часцей за ўсё ў такіх выпадках атрымоўваецца нешта перамешанае: ні па-руску, ні па-беларуску. Яшчэ болей засмучае, калі дзеці растуць у непавазе да роднай мовы. Глумленне над моваю паволі пераходзіць у глумленне над культурай увогуле. Чалавек, які пагарджае родным словам, не стане беражліва адносіцца ні да магілаў продкаў, ні да помнікаў даўніны, ні да гістарычнай спадчыны. Такі скажона думае пра сённяшнее і не можа адэкватна меркаваць пра будучае.

Хіба я, напамінаючы ўсё гэта, адкрываю штосьці новае?

...Наўрад ці мяне можна занадозрыць у непавазе да нацыянальнай самасвядомасці людзей. Я на сабе пазнаў усю заганнасць нігілістычных адносінаў да роднай мовы, да культуры і гістарычнаму вопыту народа. У маёй скульптурнай майстэрні Якуб Колас і Змітрок Бядуля, Рыгор Шырма і Іван Ахрэмчык, Іван Мележ і Рыгор Бярозкін, Ларыса Аляксандроўская і Язэп Дзягілеў і Мікола Мірович, Уладзіслаў Галубок і Кузьма Чорны вялі са мною патаемныя гутаркі, у якіх болем адклікалася чутнае намі ўсімі выветрыванне беларускай мовы з грамадскага і бытавога ўжытку, замена яе на расходжую мову, прыдатную для службовых зносінаў насельніцтву, а не народу. Гэтакая сумесь нейкай рускай з вельмі блізкай да яе беларускай лексікай...

...Я часта бываю ў школах. Сярод дзіцячых выступаў па папярэдне для іх напісаных паперках неспадзявана прарываецца натуральнае пытанне ці захапленне па жывой беларускай мове, і адразу нейк нечакана павее на мяне свежасцю хваёвага бору з ваколіцаў Сенна, Чашнікаў, Лельчыц, і я лепей і сардэчней успрымаю непасрэднасць дзіцячага пытання ці сцвярджэння.

Наш час уладарна паставіў задачу вяртанне школы да народных вытокаў.

Гэтыя выказванні былі змешчаны ў кнізе **"Тое, што памятаецца..."**.

Язэп Палубятка.

Літаратурная старонка "Нашага слова"

Беларускія думкі Уладзіміра Содаля

ТУПІК

Ашмянская раёнка калісь, аж да 1991 года, выходзіла толькі расейскаю моваю. Мяне гэта вельмі бянтэжыла. Як жа так: Ашмяншчына – радзіма Францішка Багушэвіча! З гэтага кута раздаўся кліч: "Не пакідайце ж роднай мовы, каб не ўмёрлі". І вось табе маеш! Ашмянскі край не мае беларускамоўнай газеты. Я разумеў, адкуль тут ногі растуць. Але адно разумець. А другое – факты. А яны былі ў поўнай дысгармоніі. На Ашмяншчыне скрозь гучыць беларуская мова, а для яе насельніцтва выдаюць газету на мове суседняй краіны, суседняга народа. Гэтае разладдзе, гэты гвалт я моцна перажываў і неражываю. Зрэдку і ў мяне была патрэба друкавацца ў ашмянскай газеце. І найперш пра Францішка Багушэвіча. Але пра яго я мог пісаць для ягоных землякоў толькі пабеларуску. Іншае ж пісьмо ў маім разуменні пра Багушэвіча на Ашмяншчыне ёсць недарэчнасць і бязглуздзіца. І гэта стрымлівала маё супрацоўніцтва з ашмянскай раёнкай. Гэта быў такі тупік, з якога выбрацца не было як. Але ўсё ж хацелася неяк папулізаваць Багушэвіча, і я шукаў развязкі: прапанаваў усе мае нататкі пра Францішка Багушэвіча друкаваць пабеларуску. Рэдакцыя на гэта не пайшла: наша газета рускамоўная і ўсё тут. Мае намаганні лічылі дзіўнымі "странными", а мяне дзіваком – "странным человеком". Тады я мусіў прасіць: раз немагчыма друкаваць мае нататкі па-беларуску, то друкуйце іх сабе і па-расейску, але абавязкова пазначайце: "Пераклад з беларускай мовы". Але і гэтая мая просьба, здавалася, самая што ні на ёсць бяскрыўдная, памяркоўная і нават далікатная, заставалася па-за ўвагай. І ў ёй бачылася крамола. Але , хвала Богу, з часам усё ж сталася на маім, так , як я хацеў, як і належыць быць: з 1991 года ашмянская газета атрымала права друкавацца на двух мовах. З гэтай пары ўсе мае нататкі ўжо друкаваліся гэтак, як я іх пісаў.

x x x

Гэта вялікае шчасце вучыць і вучыцца ў роднай мове. Тыя, хто вучыць дзяцей ў роднай мове, ведаюць каго і для чаго вучаць. Яны іх вучаць любіць і шанаваць сваю спадчыну, Бацькаўшчыну. А вось тыя, хто вучыць нашых дзяцей на Беларусі ў іншай мове, не нашай мове, не нашай гісторыі, не нашай культуры, не нашым звычаям, невядома каго і для якой краіны гадуюць іх.

x x x

У некаторых людзей на Беларусі паталагічная непрыязнь да беларускай мовы. Яны яе ігнаруюць, не любяць слоўка беларускае, нават самае мілагучнае, самае найпрыгожае не прамовяць. І толькі таму, што яно беларускае. Што да мяне – хоць і я рэдка карыстаюся расейскай моваю, але ў мяне да яе няма аніякай непрыязні, аніякай нелюбові. Мова як мова, задаволены, што яе з большага ведаю. Іншая рэч, што я ніколі не магу пагадзіцца, каб расейская мова на Беларусі выцясняла нашу. Гэта факт. І мой святы абавязак, як льга, змагацца з гэтай з'яваю, супрацьдзейнічаць. Да самой жа расійскай мовы, паўтаруся, як мовы, у мяне няма і ніколі не можа і не павінна быць ніякай непрыязні.

x x x

- Ты русский язык понимаешь?
- Панімаю .... Але вось цябе, беларуса, які ігнаруе родную мову, зневажае яе, прыніжае, не панімаю !

РАЗМАЎЛЯЮ ЯК ДЫХАЮ...

Калі мне даводзіцца размаўляць парасейску, а гэта надараецца дужа рэдка, я кожнага разу напружваюся. Увесь час думаю, што гэта ж я размаўляю парасейску, па-маскоўску. Гэта значыць, што хоць гэтая мова і падуладная мне, але не родная. Зусім інакш я пачуваю сябе, калі я моўлю на сваёй роднай мове. Тады я не адчуваю ніякай напругі. Размаўляю, як дыхаю. Размаўляю і цешуся, купаюся ў слове, як верабей, ці голуб у чыстай вадзіцы. У гэтай мове я магу яшчэ, размаўляючы, і тварыць.

Вось у чым розніца між роднай мовай і суседняй.

НОВЫ! СКАЗ ПРА АЛЕСЯ ЧАРВЯКОВА І ЗМІЦЕРА ЖЫЛУНОВІЧА

Ішлі мы неяк з унучком праз плошчу Незалежнасці. А там, як вядома, пры Доме Урада помнік стаіць. Унучок і пытаецца: "А хто гэта?" Звычайна дзеці, як я заўважыў, не цікавяцца помнікамі. Стаяць, хай сабе стаяць. А гэты папытаўся, цікаўны такі ўдаўся... Што яму сказаць? "Дзядулька Ленін" – гэтага яму мала. Гэта, лічы, нічога не сказаць. Пачне пытаца: "А чаго ён тут стаіць?" Пра "дзядульку ж Леніна" яму цяпер ніхто не расказваў. Дый мне асабліва няма чаго сказаць пасля таго, як я шмат чаго даведаўся за апошнія гады пра правадыра пралетарыяту. Але без усялякага адказу малога я пакінуць не мог. Не ведаю чаму, а можа і ведаю, можа гэтага даўно хацеў, сказаў: "Алесь Чарвякоў". І патлумачыў: "Гэта першы наш беларускі прэзідэнт". А хто такі прэзідэнт – унучак ведае: гэта самы галоўны чалавек, які клапоціцца пра свой народ, сваю краіну. Сказаў так, а сам падумаў: "А чаму б і не? Чаму на гэтым пастаменце не стаяць постаці Жылуновіча ці Чарвякова? Абодва падпісалі гістарычны Маніфест. Абодва пачувалі сябе дзяржаўнымі людзьмі. З імёнамі абодвух звязана станаўленне нашай новай дзяржаўнасці. То чаму я не магу так думаць? Гэта іхняе законнае месца. І сам Дом Ураду, пабудаваны за іхнім часам, іхнімі клопатамі, увасабленне нашай новай дзяржаўнасці.

Цікава, а якой думкі вы?
Ці падзеляеце вы мае развагі?
Калі не падзяляеце, то чаму?

Людміла Шот

Мая Радзіма

Мая Радзіма – лес, і поле,
І пах чаромхі на прыволлі,
І куст язміна каля хаты;
Усё тое, чым мой край багаты:

Пшаніцай, бульбай, буракамі,
Лугамі, рэчкамі, гаямі,
І нават звыклай канюшынай
І дзікай ружаю -- шыпшынай,

Кустом рамонак пры дарозе
І завушніцамі бярозы,
Птушыным гоманам над вёскай
І звонам ручая бясконцым.

Мая Радзіма, ты як маці,
Ну як цябе мне не кахаці!

Родная мова

Родная мова, нібы крыніца
З чыстай, гаючай вадой.
Кожнае слова ў ёй зіхаціцца
Спрадвечнай нязгаснай красой.

Родная мова -
Голас матулі,
Кожнае слова
З далёкіх часоў.

Яна, як вясёлка,
Ў нябёсах ўтанула.
Гучыць, нібы песня,
Друідскіх гаёў.

Хто не кахае яе
Той не знае,
Усёй прыгажосці
Мовы маёй!

x x x

Усе кажуць з усмешкай:
Ты ж гарадская,
Вёска навошта!
Ты ж не старая!

А я, нібы птушка
Ў клетцы, мяркую,
Вырвацца ў вёску
Ў нядзельку якую.

Прайсці пехатою
Праз луг каля рэчкі,
Памыцца расою,
Увайсці ў свае сенцы.

А потым у лес,
Каб набрацца зноў сілы,
Каторы ўжо раз
Ён мой лекар адзіны.

x x x

Я люблю,
Калі падае дождж
Ціха – ціха...
Ціхі дождж –
Ён маўклівы
Быццам спакой мне дарue,
Дае мне сілы.
А потым на небе
Успыхне вясёлка:
Зазяе!
Нібы кажучы людзям:
Жывіце ў згодзе!
Паглядзіце вакол,
Прыгажосць якая!

x x x

Грай жалейка
І забірай,
Смутку навошта
Гуляць у маім сэрцы!
Я дастаткова і так
Жалобу насіла ўрэшце.

А сёння прашу:
Адыдзі!
Ужо на цябе
Я не ў крыўдзе.
Слёзы мае пайшлі
З навальніцамі дзесьці.

Як ніколі
Мне хочацца жыць!
З усмешкай
Сустрэць світанак.
Грай жа, жалейка,
Грай!
І плач
На развітанак.

x x x

Ты пайшоў з хаты
Проста,
Як быццам так трэба.
Не вінавата.
Няўжо і сэрца
У цябе не балела?

Дзеці глядзелі ў вочы,
Прасілі астацца.
А ты пайшоў да другой,
Каб стварыць там шчасце.

Пайшоў, не сказаўшы
Да пабачэння!
Дзяцей не абняўшы,
Не папрасіўшы
У іх прабачэння.

x x x

Дзеткі, мае галубочкі.
Кветачкі мае яскравыя.
Вы мае анёлачкі
Самыя жаданыя.

Нібы праменьчыкі
Цяплыню мне дорыце.
Быццам агеньчыкі
Жыццё асвятляеце.

Ноччу, вы мае зорачкі,
Дзеткі, бясконца любыя,
Так вас абняць хочацца,
Прыгалубіць мілыя.

Вы, як тыя птушачкі,
З хаты разляцеліся.
Як мне ведаць хочацца,
Што далей адбудзецца.

x x x

Забойствы, зладзействы...
Наогул злачыннасць,
Як вуж папаўзе,
Дай толькі магчымасць.
У цягніку, на вакзале,
На мнагалюдным базары.
На могілках, у памяшканні...
Хто гэта робіць?
Дзіўлюся я.
Людзі!
Няўжо яны думаюць--
Кары не будзе.
За гэты чорны,
Як сажа, учынак!
За чыесьці слёзы,
Чыёсьці гора.
Ратуй іх, Божа!

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік: ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі: № 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі: 220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў: 231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by

Рэдакцыйная калегія:
Людміла Дзіцэвіч, Алесь Гурыновіч, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 4. 09. 2000 г.
Наклад 2700 асобнікаў. Замова № 2352
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 171 руб., 3 мес.- 513 руб.
Кошт у розніцу: 40 руб.